

KOMPENSĀCIJU SISTĒMAS IZMAIŅAS

1.Kompensācijas par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos

Piedāvātās izmaiņas:

1.1. Ikgadējie atbalsta maksājumi

- ikgadēju atbalsta maksājums par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijās (Natura 2000) un īpaši aizsargājamās teritorijās, ja platība mazāka par 1 hektāru; minimālā platība 0.3 ha (0.1 ha);

vai

par platību līdz 0.5 ha – 50 euro
par platību no 0,5 - 1 ha – 100 euro

nepieciešamais papildu finansējums – 134 536,24 euro.

Likmes - ikgadējie maksājumi (LAP) Ja zemes īpašumā ir noteikts kāds no zemāk minētajiem mežsaimnieciskās vai lauksaimnieciskās darbības ierobežojumiem **visa gada laikā:**

meža zemēs aizliegta:

-{ *kopšanas cirte – 86 euro par hektāru, ja ir iestājies kopšanas cirtes pieļaujamais vecums (kailcirtes maksājuma vietā)*};

-maksājums tikai, ja ir iestājies attiecīgās cirtes vecums (līdz šim- mežaudze ir sasniegusi vismaz 20 gadu vecumu);

Maksājuma likmju dubultošana, saglabājot līdzšinējo pieejamo finansējuma apjomu:

meža zemēs atkarībā no saimnieciskās darbības ierobežojuma veida visa gada laikā:

ja aizliegta jebkāda mežsaimnieciskā darbība, – 314 euro par hektāru;

ja aizliegta koku ciršana galvenajā cirtē un kopšanas cirtē, – 314 euro par hektāru;

ja aizliegta koku ciršana galvenajā cirtē, – 256 euro par hektāru.

- iespēja kompensācijai pieteikties vienu reizi x gados, atkarīgs no pieteikšanās maksājumiem LAD, jāvērtē kā novērst dubulto kompensēšanas risku.

Mikroliegumi - ja veido uz laiku (10 gadi) - ikgadējais maksājums (nepieciešami grozījumi Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumos Nr.940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu").

1.2. Kompensācija - kapitāla vērtība

- tikai par aprobežojumiem pēc likuma grozījumu pieņemšanas attiecībā par kompensācijām.

{*Nosacījumi - īpašums iegūts īpašumā 2 gadus pirms uzlikts aprobežojums (dabas aizsardzības normatīvie akti).*}

Kompensācija izmaksājama vairākos maksājumos 10 gadu periodā.

Nepieciešamais finansējums ņemot vērā 2019. gada datus- 5 226 750 euro (750 ha) ikgadēji. Ja pieņem, ka maksā kapitālvērtību 6969.91 euro/ha.

1.3.Zemes atpirkšana

Būvniecības aizliegumu kompensācija – mikroliegumu atpirkšana apdzīvotās vietās (pilsētās un ciemos).

Atpērk zemi, ja kā galvenā izmantošana noteikta apbūve. {*Īpašums iegūts 2 gadus pirms uzlikts aprobežojums izrietošs no dabas aizsardzības normatīvajiem aktiem.*}Pilsētu un ciemu teritorijās.

Piemērs- Garkalnes novada ciems – Makstenieki (ir vēsturiskā apbūve un blakus plānotā). Mikroliegums “Parastais plakanstaipeknis” (ML nr.2486) (vienlaikus biotops “Mežainās piejūras kāpas”) zemesgabalā (40 ha, viss mežs(priežu)) ar kadastra apzīmējumu 80600090015 (mikroliegums – DR stūrī 8 ha).

Zemesgabala izmantošana teritorijas plānojumā – savrupmāju apbūve, kadastrā reģistrētais lietošanas mērķis – lauksaimniecība (attiecīgi kad. vērtība 7939 euro par 40 ha).

Ciēmā citi individuālie apbūvei paredzētie, bet vēl neapgūtie zemesgabali (piemēram ar kad. apz. 80600090436) ar dabā arī mežu - (4381 euro/0,186 ha), vidēji 23 554 euro/ha (bet tas ar nosacījuma, ka neapgūta apbūves zeme, kurai zemāka kadastrālā vērtība).

Rēķinot kompensāciju konkrētā mikrolieguma gadījumā izmaksas- 8ha x 23,5 tūkst. euro = 188 000 euro.

Kopējais finanšu apjoms šobrīd nav aprēķināms, jo atkarīgs no teritoriju plānojumiem un mikroliegumu izveides nākotnē.

2. Kompensācijas par īpaši aizsargājamo nemedījamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem postījumiem

2.1. Paredzēt zemes īpašnieku pašrisku zaudējumu kompensēšanā.

Nosakāms, ka zemes īpašniekam kompensācija tiek maksāta tikai noteiktā proporcijā no konstatēto zaudējumu apmēra. Šis ierobežojums netiktu attiecināts uz tām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (turpmāk – aizsargājamā teritorija), kuru izveides mērķis ir īpaši aizsargājamo migrējošo putnu sugu aizsardzība, un trīs (piecu) kilometru buferzonu ap tām.

Izteikt Sugu un biotopu aizsardzības likuma 10.panta pirmo daļu šādā redakcijā un šī brīža 10.panta pirmās daļas pēdējo teikumu izteikt kā 10.panta pirmo prim daļu, papildinot ar citiem ierobežojumiem:

“(1) Zemes īpašniekam vai lietotājam ir tiesības saņemt no valsts budžetā šim mērķim paredzētajiem līdzekļiem kompensāciju par īpaši aizsargājamo nemedījamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, ja viņš, izmantojot savas zināšanas, prasmes un praktiskās iespējas, ir ieviesis saudzīgas ekoloģiskās metodes, lai zaudējumus novērstu vai samazinātu:

1) 100% no normatīvajos aktos noteiktā kārtībā aprēķināto zaudējumu apmēra augkopības un akvakultūras nozarē, ja zeme atrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorijā, kuras izveides mērķis ir īpaši aizsargājamo migrējošo putnu sugu aizsardzība, un trīs (piecu) kilometru buferzonā ap to;

2) 50% no normatīvajos aktos noteiktā kārtībā aprēķināto zaudējumu apmēra, ja zemes īpašnieks vai lietotājs postījumu vietā ir veicis nepieciešamos aizsardzības pasākumus.

(11) Zemes īpašnieks vai lietotājs nav tiesīgs saņemt kompensāciju šādos gadījumos:

- 1) sējumu un stādījumu platība postījumu vietā, kā arī lauksaimniecības dzīvnieki vai zivju dīķi, kuriem nodarīti postījumi, ir apdrošināti pret savvaļas dzīvnieku nodarītiem bojājumiem;
- 2) zemes īpašnieks vai lietotājs ir ļaunprātīgi veicinājis viņam nodarīto zaudējumu rašanos vai to apmēra palielināšanos, lai saņemtu kompensāciju.”

Pašrisks un 50% kompensācijas samazinājums nebūtu attiecināms gadījumos, kad zeme atrodas tādā aizsargājamā teritorijā, kuras izveides mērķis ir īpaši aizsargājamo migrējošo putnu sugu aizsardzība. Tāpat šādā gadījumā nebūtu veicami aizsardzības pasākumi, lai nenonāktu pretrunā ar Sugu un biotopu aizsardzības likumā noteikto un šīs kompensācijas mērķi – nodrošināt īpaši aizsargājamo sugu netraucētu atpūtu un barošanas migrācijas sezonas laikā.

Bieži vien aizsargājamās teritorijas robeža iet gar ezera krastu, piemēram, dabas liegums "Lubāna mitrājs", bet putni barojas sējumos blakus laukos, kas vairs nav aizsargājamā teritorija, bet nav šaubu, ka milzīgais putnu daudzums ir saistīts tieši ar Lubāna mitrāju. Līdz ar to ierosinām noteikt 3 km (vai 5 km) buferzonu ap aizsargājamo teritoriju, kurā būtu tiesības saņemt kompensāciju 100% apmērā, neveicot aizsardzības pasākumus. Pielikumā skat. karti ar 3 km buferzonu ap visām aizsargājamām teritorijām, kuru izveides mērķis ir putnu aizsardzība, kas tostarp ietver arī tādus putnus, kas nav migrējošie putni, jo tieši migrējošiem putniem nozīmīgās vietas tik ātri nav atlasāmas. Atlasot tikai migrējošo putnu aizsardzībai izveidotās teritorijas, iespējams, var noteikt 5 km buferzonu. Sugu un biotopu aizsardzības likuma anotācijā būtu uzskaitāmas putniem nozīmīgās vietas, lai būtu skaidri saprotams, uz cik plašu aizsargājamo teritoriju un zemes īpašnieku loku šī tiesību norma attiecas.

2.2. Termina “būtiski postījumi” definēšana.

Sugu un biotopu aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā un MK noteikumu Nr.353 2.punktā ir noteikts, ka kompensāciju izmaksā, ja nodarītie postījumi ir būtiski, bet nav definēts un nav noteikti kritēriji, kādos gadījumos postījumi uzskatāmi par būtiskiem vai nebūtiskiem.

Līdzšinējā praksē ir bijušas domstarpības ar zemes īpašniekiem gadījumos, kad komisija dabā ir atzinusi, ka postījumi nav uzskatāmi par būtiskiem un kompensācija nav izmaksājama, jo, piemēram, komisija dabā novērtē, ka postījumi nodarīti ļoti nelielā apmērā, bet zemes īpašnieks uzskata, ka postījumi ir būtiski, jo pēc postījumiem kultūraugi ir papildus jāpiebaro (jāmēslo) un tas aizkavē kultūrauga attīstību un augšanu, līdz ar to iegūstot zemāku ražu.

2.3. Atbaidīšanas pasākumi.

Ministru kabineta 2016.gada 7.jūnija noteikumu Nr.353 “Kārtība, kādā zemes īpašniekiem vai lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedījamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, un minimālās aizsardzības pasākumu prasības postījumu novēršanai” (turpmāk – MK noteikumi Nr.353) 7. un 8.punktu papildināt ar aizsardzības pasākumu – putnu indivīdu ieguve, tos nošaujot.

Ņemot vērā, ka, saņemot individuālu atļauju normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, pastāv iespēja putnus atbaidīt ar šaušanas metodi, nepieciešams šo metodi fiksēt arī MK noteikumos Nr.353 kā vienu no iespējamiem atbaidīšanas pasākumiem.

Diskutējams, vai gadījumos, kad ir saņemta atļauja putnu indivīdu ieguvei, tos nošaujot, kompensācijas apmērs ir samazināms vai kompensācija nav izmaksājama vispār.

2.4. Pilnībā pāriet uz elektronisko pieteikšanās formātu kompensācijas saņemšanai, atsakoties no papīra formāta. Arī lēmumi sūtāmi tikai elektroniski.

AUGKOPĪBAS NOZARE

2.5. Paredzēt atkārtotas pārbaudes postījumu konstatēšanai:

Ņemot vērā DAP pieredzi kompensāciju administrēšanas jomā, saskaņā ar kuru sējumi, kas pārbaudes laikā izskatās būtiski nopostīti, bet vēlāk tajos izaugusi ļoti laba raža, nepieciešams uzlabot postījumu konstatēšanas metodi, paredzot atkārtotas pārbaudes.

Pirmajā pārbaudē tiktu konstatēts postījumu fakts, savukārt otrajā – postījumu apmērs.

- a) pirmo pārbaudi veic MK noteikumu Nr.353 21.punktā noteiktajā termiņā un kārtībā;
- b) otro pārbaudi veic, piemēram, mēneša laikā no pirmās pārbaudes un nosaka postījumu intensitāti (skat. 2.6. punktu).

2.6. Paredzēt postījumu intensitātes noteikšanu.

Šobrīd izmaksājamās kompensācijas apmērs augkopības nozarē ir vienāds neatkarīgi no postījumu intensitātes attiecīgajā laukā, jo MK noteikumi Nr.353 neparedz DAP samazināt izmaksājamo summu, ja lauks ir tikai daļēji nopostīts. Praksē ir novērots, ka sākotnēji postītās platības pēc tam tomēr atjaunojas, bet zaudējumi tiek aprēķināti, un kompensācija izmaksāta par visu sākotnēji postīto platību. Tas veido situāciju, ka lauksaimnieks par vienu un to pašu platību saņem dubultus ienākumus – gan peļņu no kultūrauga izaudzēšanas, gan kompensāciju no valsts. Postījumu intensitātes/kategorijas noteikšana, piemēram, mēnesi pēc postījumu fakta konstatēšanas, radītu objektīvāku nodarīto zaudējumu novērtējumu un kompensācijas izmaksas apmēru atbilstošu faktiskajiem zaudējumiem.

Komisija otrās pārbaudes laikā nosaka postījumu intensitāti/kategoriju:

- a) 1.kategorija - nopostīti 1 – 25 % kultūraugu;
- b) 2.kategorija - nopostīti 26 – 50 % kultūraugu;
- c) 3.kategorija - nopostīti 51 – 75 % kultūraugu;
- d) 4.kategorija - nopostīti 76 – 100 % kultūraugu.

Iespējams, ka par 1.kategorijas postījumiem kompensāciju varētu nemaksāt vispār, atzīstot, ka tie nav būtiski postījumi.

Par pārējām kategorijām aprēķināt kompensāciju, piemēram, katras kategorijas vidējo vērtību: 2.kategorija - 38% kompensācija no aprēķinātajiem zaudējumiem ($26+50=76$; $76/2=38\%$), 3.kategorija - 63% un 4.kategorija – 88%. Zaudējumu apmēru nosaka no bruto segumu izmaksām, kā līdz šim, bet precizējot izmaksās iekļaujamos sējumu vai stādījumu ierīkošanas un uzturēšanas darbus.

Ja komisijas pārbaudes laikā zemes īpašnieks neiebilst noteiktajai postījumu intensitātei/kategorijai, tad parauglaukumi intensitātes mērījumam netiek veidoti. Savukārt, ja zemes īpašnieks nepiekrīt noteiktajai kategorijai, tad laukā tiek veidoti parauglaukumi un attiecīgā kategorija noteikta, veicot mērījumus. Šādā gadījumā nepieciešama metodika postījumu intensitātes noteikšanai, iespējams, varētu piemērot apdrošinātāju praksi/formulas postījumu pakāpes noteikšanai.

Jāņem vērā, ka kompensāciju administrēšana, veicot divas pārbaudes un postījumu apmēru iedalot minētajās intensitātes kategorijās, būs dārgāka. Bet, ja tā rezultātā valstij būtiski samazinās izmaksājamās kompensācijas apmērs, ietaupot uz neesošu zaudējumu kompensēšanu, tad tas, iespējams, atsvēr administratīvās izmaksas, kuras palielināsies un būs jāparedz papildu valsts budžeta līdzekļi kompensāciju administrēšanai.

2.7. Komisiju sastāva izmaiņas.

Komisijā, ko izveido augkopībai nodarīto zaudējumu novērtēšanai, atteikties no pašvaldības pārstāvja, jo praksē pierādījies, ka pašvaldības pārstāvji nav pietiekami kompetenti augkopības jomā. Apsverama SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" (turpmāk – LLKIC)

pārstāvja iekļaušana šajā komisijā vai cita lauksaimniecības speciālista iesaiste, kas spēj noteikt postījumu intensitāti, pārzina izsējas normas u.tml.

2.8. Kompensējamo pozīciju pārskatīšana.

Izteikt MK noteikumu Nr.353 26. punktā augkopībai nodarīto zaudējumu apmēra formulas kritērija C aprakstu šādā redakcijā:

“C – attiecīgā kultūrauga (intensīvi vai bioloģiski audzēta) sējumu vai stādījumu ierīkošanas un uzturēšanas bruto seguma izmaksas (izejvielu izmaksas, izņemot pesticīdus un mašīnu un roku darba operācijas, izņemot smidzināšanu, graudu kulšanu, tīrīšanu un kaltēšanu) par iepriekšējo gadu. Tiek piemērota vidējā aprēķinātā vērtība no bruto seguma izmaksu vērtības, izmantojot saimniecības īpašumā esošu tehniku un bruto seguma izmaksu vērtības, kur tehniskie pakalpojumi tiek pirkti.”

Līdzšinējā kārtība pārāk vispārīgi nosaka kompensējamo pozīciju saturu, kas rada nevajadzīgas domstarpības, kuras var novērst, precīzāk formulējot kompensējamās bruto seguma pozīcijas.

2.9. Kartoshēmas parakstīšana.

Nepieciešams atteikties no MK noteikumu Nr.353 24. un 37.punktā noteiktās kartoshēmas parakstīšanas visiem komisijas locekļiem, ņemot vērā nesamērīgo administratīvo slogu, lai šo normu īstenotu. Komisijas pārbaudes laikā dabā tiek uzmērīta postītā platība, bet kartoshēma tiek sagatavota un izdrukāta biroja apstākļos.

AKVAKULTŪRAS NOZARE

2.10. Zaudējumu aprēķināšanas metodes maiņa, ieviešot putnu uzskaites.

Nepieciešams mainīt akvakultūrai nodarīto postījumu apmēra aprēķināšanas formulu un balstīt to uz atsevišķu putnu sugu konstatēto īpatņu skaitu dīķos visas sezonas griezumā.

Šobrīd kompensācijas apmērs atkarīgs no konstatēto zivjēdāju putnu sugu skaita un dīķu kopplatības, kuros nodarīti postījumi. Aprēķina formula neņem vērā putnu indivīdu skaitu, kas nodarījuši kaitējumu akvakultūras saimniecībai. Gadījumā, ja vienā dīķsaimniecībā tiek konstatēta viena jūras kraukļa klātbūtne, bet otrā - 50 jūras kraukļi, tad abos gadījumos kompensācijas būs vienādas, jo pašreizējā formula ņem vērā putnu sugu skaitu, nevis īpatņu skaitu. Kompensāciju saņēmēji ir neapmierināti ar šādu situāciju, jo nav šaubu, ka 50 putni apēd vairāk zivju nekā viens putns, bet kompensācijas apmēru šobrīd tas neietekmē.

Galvenais faktors, kas pašreizējā kompensācijas aprēķināšanas metodikā ietekmē kompensācijas apmēru, ir zivju dīķu platība. Atbilstoši kompensāciju aprēķina formulai netiek uzskaitīts, cik daudz zivju tiek apēsts, tāpat cik lieli postījumi akvakultūrai faktiski tiek nodarīti. Kompensācija praksē darbojas kā “platību maksājums” par zivju dīķu platību, kura maksimālo lielumu ierobežo de minimis sliekšnis. Līdz ar to, šobrīd aprēķināto kompensāciju apmēru nevar uzskatīt par faktisko zaudējumu apmēru.

Šī pieeja jau ir ietverta ministrijas sagatavotajā MK noteikumu Nr.353 grozījumu projektā, kurš iesniegts MK.

2.11. Putnu sugu, kas nodara postījumus, pārskatīšana.

Pārskatīt arī MK noteikumos Nr.353 noteiktās putnu sugas, kas nodara postījumus, konsultējoties ar akvakultūras audzētājiem.

2.12. Tiesības uz kompensāciju tikai saimniecībām, kas faktiski nodarbojas ar akvakultūru.

Šobrīd MK noteikumi Nr.353 nenovērš gadījumus, ka kompensāciju var saņemt akvakultūras saimniecības, kuras faktiski saimniecisko darbību akvakultūras nozarē neveic, un zivju dīķi tiek uzturēti tikai putnu barošanai un kompensācijas saņemšanai. Lai kompensācija sasniegtu savu mērķi un to saņemtu patiesie akvakultūras nozares uzņēmēji, nepieciešams noteikt, ka

kompensāciju tiesīgas saņemt tikai tās saimniecības, kuras audzē akvakultūras dzīvnieku produkciju pārdošanai. Izmaksājamās kompensācijas apmērs nedrīkst pārsniegt akvakultūras nozares uzņēmuma ieņēmumus no saimnieciskās darbības akvakultūras jomā iepriekšējā taksācijas periodā.

BIŠKOPĪBAS NOZARE

2.13. Bišu stropa bojājumu kompensēšana.

Nepieciešams bruto seguma izmaksās ietvert arī bišu stropu izmaksas un noteikt konstantu atlīdzību par vienu izpostītu bišu stropu. MK noteikumu Nr.353 36.punkts paredz, ka zaudējumus biškopībai nosaka atbilstoši LLKIC aprēķinātajai bišu saimes ieviešanas un uzturēšanas bruto seguma izmaksām par iepriekšējo gadu. Minētie aprēķini neņem vērā zaudējumus, kas tiek nodarīti bišu stropiem, kuru atjaunošanas izmaksas ir ļoti būtiskas, bet kuras šobrīd netiek ņemtas vērā, nosakot zaudējumu apmēru.

2.14. Postījumu kompensēšana vienu reizi gadā par visiem gada laikā nodarītajiem postījumiem.

Līdzšinējā kompensāciju administrēšanas pieredze liecina, ka lācis postījumus vienā un tajā pašā vietā mēdz nodarīt atkārtoti. Lai samazinātu administratīvo slogu, kā arī novērstu situāciju, ka kompensācijas izmaksa tiek atteikta, jo zaudējumu apmērs nesasniedz minimālās algas apmēru, paredzēt kārtību, ka biškopībai nodarītie postījumi tiek konstatēti visa gada ietvaros un aprēķināta/izmaksāta vienota kompensācija par visu kalendāro gadu.

Pielikumā:

1. Karte ar 3 km buferzonu ap visām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kuru izveides mērķis ir putnu aizsardzība.